

Körbe-körbe

ZAPPE LÁSZLÓ

FOTÓK: MTI - NÁNDORFI MÁTE

Tóth Orsi Pentheszileia és László Zsolt Akhilleusz szerepében

Mint ha a fél Feszty-körkép ke-retezné a játékeretet a Nemzeti stúdiójában: dimbes-dombos tájon szépen festett csatajelenetek. Alig egyméternyre előtte megismétlődik a félkörkép, kisebbben és fejfelé. Közöttük járás embermagasban. Kellő vilá-gításnál átlátszóvá lesz a kép, amikor két emelőszerkezet visz a díszlet fölé egy-egy szereplőt. Elöl klasszikus görög vázaképek széles csíkjá zárja le a félkört. Itt járkalnak kimért mozdulatokkal, és mondják halkán, olykor alig érthetően Heinrich von Kleist szövegét Tandori Dezső fordításában a színészek, akik mai utcai viseletekben, bőrkabátban, bundában, ballonban érkeznek. Alatta a harcos görög férfiak kecses, barna, rakott szoknyát hordanak egyenruhaként fémveretes övvel, az amazonok pedig különféle színű, stilizáltak egyszerű hosszú estélyi ruhákat.

A rendező természetesen Zsótér Sándor, a díszletet Ambrus Mária, a jelmezeket Benedek Mari tervezte, a dramaturg Ungár Júlia. Zsótérnak alapjában igaza van: a Pentheszileiában tomboló szenvedélyeket aligha lehet eljátszani egyáltalán, a mai színházban pedig végképp lehetetlen volna mind megjeleníteni a színpadon, mind elhinni a nézőtérben. A szinte mozdulatlan-ságból, a szenttelenségéből kipattantó apró rezdülések igazabb, mélyebb hatást ígérnek. Az egymásba szerelmesedő ellenségek érzelmi zúrvárosa, a félreértett gesztusok sorozata, amely oda vezet, hogy Pentheszileia, az amazonkirálynő a kutyáival együtt tombolva tépi szét szerelmes ellenségét, Akhilleuszt, elvontabb, általánosabb értelmezésben is jelenhetne így meg. Annál is inkább, mert a szöveg felépítése – szinte mindent elbeszélésből tudunk meg, tényleges akció a színen alig fordul elő – lehetővé teszi, hogy a játék ellentéppontozza, kétértelművé tegye az elmondottakat. Amikor a szöveg vad szenvedélyekről beszél, a szerelmesek piros pacsit játszanak. Amikor az amazonkirálynő megöli és szétmarcangolja szerelmesét, Akhilleuszt a földön fekvő engedelmesen tartja saját torkához a nyílvevőként szolgáló, rózsaszálakból összeálló csokrot.

A szereplők mozgásából többnyire tetszetős alakzatok állnak elő, s finom humor is kiolvasható egy-egy gesztusukból. A Nemzetiben azonban az nem jön létre, ami Zsótér rendezéseinek a legfőbb erőssége az utóbbi években, az, hogy a különös, szokatlan játékmód különös, szokatlan koncentrációra készítse, kényszerítse a színészeket, s ezáltal erős feszültségek keletkezzenek a színpadon. Ezúttal hiába vetnek el minden

rutint, beidegződést, trükköt és fogást, lényegében mindenki személyiségének eddigi pályáján megszerzett súlyával van jelen. László Zsolt és Stohl András megszólalásainak van igazi súlya, a többieknek inkább csak az igyekezet látszik, hogy fontosnak érezzék, amit mondanak. Nem jön be a rendezői elgondolásból kézenfekvőnek tetsző alapötlet, hogy László Zsolt atletikus Akhilleuszával szemben a címszereplő a vézna és kicsit beszedhibás Tóth Orsi játssza. A két szereplő, illetve a szerep és alakítója közötti ellentét inkább groteszk, mintsem tragikus feszültséget teremt.

Brecht a társadalmi mondandó kiemelése végett tett idézőjeleket, a társadalmi felháborodás generálására használta az elidegenítést.

Széles László Hámori Gabriellával A filléres operában

Az Örkény Színházban Horesnyi Balázs díszlete teljes kör alakú. Díszterem, ahol Remete Krisztina keresetlen elegáns estélyi ruhába öltözött társaság játsza el mintegy saját magának Brecht Koldusoperáját, ezúttal A filléres opera címmel, **Eörsi István** fordításában. Egy ideig mi is a társaság részeseinek érezhetjük magunkat, a Kikiáltót csúfolódva, olykor egykedvűen, néha derűsen utálkozva adó Mácsai Pál néha hozzánk beszél. Akkor legalábbis nyilvánvalóan ránk, a nézőtérben ülőkre céloz, amikor azt mondja, hogy az előadásnak olyan olcsónak kellett lennie, hogy a koldusok is meg tudják fizetni. Amúgy egy önmagát ünneplő baráti kört látunk, ahol az

éppen nem szereplők megtapsolják a látott jelenetet, gratulálnak az alakítóknak. A játék anynyiban hasonlít a Pentheszileia előadására, hogy a kikiáltó itt is elmondja, mi történik a színen, s az természetesen nem történik meg. Minek, úgyis hallottuk. Helyette viszont intenzíven játszanak mást. A gesztusok, a cselekvések helyett a vélt lényeg. Elég sokat ülnek a színészek, mint a korábbi Zsótér rendezésekben, de korántsem olyan mereven, koncentráltan, fontos-san. Jellemeznek kézzel, lábbal, hanggal. Ez utóbbival ugyan olykor zavarba hozzák a nézőt: némely songok szólnak, ahogy kell, másokat nyilvánvalóan parodisztikusan adnak elő, s van, amikor nem tudni, szándékolatlan olyan rémes-e, amit hallunk, vagy kibicsaklás, netán a székségből próbálnak kétes erényt fabrikálni.

Egyébként Hámori Gabriella olykor eleven humorral alakítja Pollyt nyafka butuskának, Széles László néha valóban szorgos kisiparosnak mutatja Késes Mackie-t, Für Anikó lárvaarcú alkoholistaként ábrázolja Peachumnét, Végyvári Tamás kedélyesen elspilázza a koldusvezért, Csujja Imre alapjában siránkozóra veszi Tigris Brown-t. Amúgy a jellemek egységére már Brecht sem feketett túl nagy súlyt, figuráit a társadalmi mondandóhoz igazítva, rugalmasan kezelte, ebben az estélyi ruhás produkcióban meg amúgy is mind idézőjelben vannak. Igaz, azokról, akik megjelenítik őket, még kevesebbet tudhatunk meg. Nem tudhatjuk, kik ők, akik e súlyos és jórészt időszerű társadalmi problémák felidézésével ünnepelnek. Magam részéről végig vártam a poént, ami majd mindent megmagyaráz, mindent értelmessé tesz.

Nos, a poén nem maradt el, s valamit talán meg is magyarázott. A harmadik koldusfinálé közben megérkezett a büféasztal, a színészek megtapsolták magukat, kicsit fogadták a közönség tapsát is, majd mohón nekiestek a vacsorának. Rájuk ereszkedett a függöny, s még egy darabig hallhatta a lassan távozni kezdő publikum a mulatás hangjait. A színészek magukra csukták a színpadot. Ez a gesztus legalább egyértelműnek tetszik. Eddig idézőjelbe tették az idézőjeleket, most elidegenítették az elidegenítést. Brecht a társadalmi mondandó kiemelése végett tett idézőjeleket, a társadalmi felháborodás generálására használta az elidegenítést. Brecht újra elmesélt egy régi történetet, hogy tanuljunk belőle. Bagossy László rendező meg mintha azt üzenné, hogy hiába minden, úgysem fogunk okulni semmiből.